

**METAFEMINISM: AN OVIDIAN PANORAMIC VISION OF
VARIATION AND MODIFICATION OF GENDER
CHARACTERISTICS**

**ΜΕΤΑΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΟΒΙΔΙΑΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ
ΠΟΙΚΙΛΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ**

Οβιδίου, *Μεταμορφώσεις*, III, 463-468 :

Iste<ista> ego sum! sensi, nec me mea fallit imago.

Uror amore mei, flammam moveoque feroque!

Quid faciam? Rogem, anne rogem? Quid deinde rogabo?

Quod cupio, mecum est: inopem me copia fecit.

O utinam a nostro secedere corpore possem!

Votum in amante novum: vellem, quod amamus abesset!

Καθ. Δρ Ελένη Μαργαρίτου-Ανδριανέση

ΜΕΤΑΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ: πολλές μορφές φεμινισμού, ενσωμάτωση παραδοσιακών στοιχείων (λ.χ. σε τρόπους ένδυσης, υγιεινής, διευρυσμένων ιατρικών παρεμβάσεων κ.ά.), ιδιαίτερες ανησυχίες, ιδιαίτεροι τρόποι συμμετοχικότητας, σχέσεων και αντιδράσεων ζώντας στον ανοικτό και ψηφιακό κόσμο. Ο μεταφεμινισμός συνδέεται με την δυναμική που ανέπτυξε η κοινωνιολογική θεωρία με τον **Giddens** και άλλους σχετικά με τους τρόπους της ελευθερίας και των επιλογών σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Στο πλαίσιο αυτών απαιτούνται ιδιαίτεροι υπολογισμοί για άμεσες και καλές απαντήσεις, ίσως και εναλλακτικές προτάσεις, με την προοπτική να επανασηματοδοτηθεί ο φεμινισμός στην καθημερινή λαϊκή εκδοχή του με την εγγραφή στην κοινή συνείδηση τόσο των δραματικών εμπειριών, όσο και των χαρακτηριστικών μιας συνεχώς αναδομούμενης υλικοπνευματικότητας και ψυχοσωματικότητας,

δεικτών της πλουραλιστικής φύσης της ηθικής: η αναμόρφωση/ μεταμόρφωση της κοινωνίας μας είναι μία πρακτική που παρά την ασυμμετρία, την αδυναμία και την ελλειμματικότητα στις ανθρώπινες σχέσεις («crooked timber of humanity» (**Isaiah Berlin**: Michael Ignatieff (1998). *Isaiah Berlin*. New York. Random House)) ακούγονται ουσιώδεις φωνές, υπάρχει η αυθεντική βούληση, συμφωνούνται διορθωτικές επιλογές (σε νομικό αλλά και προσωπικό επίπεδο) και κυρίως συνειδητοποιείται η αξία της «**ύστερης γνώσης**» ή της **μεταγνώσης** που σημαίνει αναγνώριση προφανών λόγων για την επίτευξη αναλογικής-αντανεκλαστικής ισορροπίας (reflective equilibrium, **John Rawls**) μεταξύ προσωπικών επιλογών και όρων δημιουργικής μεταμορφώσεως της κοινής ζωής. **Giddens, A.** (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge, Polity Press. Μεγάλη σημασία στην διαδικασία της ενσωμάτωσης και του μετασχηματισμού έχει το «**μη-αναπαριστώμενο**», η αγωνία και η έλξη ή αναστάτωση της αφύπνισης ή πρόκλησης (εσωτερικής ή εξωτερικής προέλευσης) που διεγείρει την φαντασία και την επιθυμία, αλλά δεν έχει αποκρυσταλλωθεί ως εντύπωση, εικόνα και γνώμη, ούτε συνεπώς είναι δυνατόν να κριθεί και να αναπλασθεί με τους συνειρμικούς νόμους (της ομοιότητας, της αντίθεσης, της συνάφειας στον χώρο και της αλληλουχίας στον χρόνο). Το «**μη-αναπαριστώμενο**» **όμως καθορίζει τις ανάγκες μετασχηματισμού: μέσω της αναστοχαστικής λειτουργίας επανερμηνεύεται το παρελθόν και σχηματίζονται σειρές εικόνων και εννοιών με αναφορές σε μία νέα πραγματικότητα.**

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ. Διαισθητική ομιλήτρια (διαχείριση με ταχύτητα μη-προφορικών μηνυμάτων). Άνεση στις κινήσεις στις χωρικές ζώνες των πόλεων με ανοικτές χειρονομίες, εκφραστικό πρόσωπο και κυριαρχική πρόταση των χεριών. Αντίθετα στις μηχανιστικές σωματικές κινήσεις (η υπόταξη σε διεκδικήσεις), η γυναίκα ελευθερώνεται από τις ανάγκες της δημόσιας εικόνας που πρέπει να προβάλλει κατά περίπτωση, και ενσωματώνει συναισθήματα, μνήμες και εμπειρία ζωής που ολοένα διευρύνεται. Αναφερόμαστε σε μία δομημένη ψυχοσωματική κατάσταση στην οποία κωδικοποιούνται στοιχεία της **ONTOGENESIS**, δηλαδή έκφραση νοητικών κατασκευών από το επίπεδο της συλλογής πληροφοριών (πολυδιάστατη κοινωνικοποίηση) μέχρι το επίπεδο της σκέψης και της φαντασίας: τα μέσα που διατίθενται είναι πολλά, ώστε υπάρχει η εξοικείωση με πολλά περιβάλλοντα και η διαχείριση

επινοημένων ή επιλεγμένων τρόπων διάδρασης. Αναφερόμαστε σε μία *informal vitality*:

- ▶ Καλλιεργείται η ρητορική ποικίλων ρόλων και συμμετοχών
- ▶ Διασταυρώνονται δρόμοι και σημασιοδοτούνται αναλογίες όχι τόσο συμβατικές όσο γεφυροποιητικές κατά περίπτωση (λ.χ. μεταξύ γλώσσας και σεξουαλικότητας)
- ▶ Σωματοποιείται η αγωνία και ο «θρίαμβος» της εξάλειψης των διαφορών μεταξύ των φύλων
- ▶ Ο ανθρωπομορφισμός, ως *post-human* σύνδεση υλικότητας και σωμάτων, μέσω της ΑΙ σημασιοδοτεί φυσικά στοιχεία σε πολλά περιβάλλοντα και διευρύνει την εκμάθηση ποικίλων βιορρυθμών και τρόπων συμμόρφωσης (*ecocriticism*).
- ▶ Η διατήρηση του ένσαρκου σώματος και η επιδίωξη ενός βιονικού σώματος μέσα από αυξητικούς μηχανισμούς ή η απενσάρκωση (μεταφορά και διάχυση της ανθρώπινης νοημοσύνης – συνειδητότητας σε ένα εικονικό σώμα), διαπιστώνεται στο ελληνικό διήγημα επιστημονικής φαντασίας. Βλ. Καρπούζου, Π. (2011). Μορφές μετα-ανθρώπινης σωματοποίησης στο ελληνικό διήγημα επιστημονικής φαντασίας. Στο Μ. Πασχαλίδης, Ε. Χοντολίδου, & Ι. Βαμβακίδου (Επιμ.), *Σύνορα, Περιφέρειες, Διασπορές* (σσ. 131-149). Θεσσαλονίκη. University Studio Press. Federici, S. (2020). *Beyond the Periphery of the Skin: Rethinking, Remaking, and Reclaiming the Body in Contemporary Capitalism*. PM Press/ Kairos (ελληνική μετάφραση Σ. Παπαζήση, εκδ. Πότλατς, 2023).

ΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ, ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ, ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ, ΤΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ, ΤΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ. Απομυθοποίηση της γοητείας, της υποστήριξης της εικόνας του «τέλειου θηλυκού», του αδιαμφισβήτητου συμβολισμού δύναμης, της υιοθέτησης μέτρων καταναλωτισμού ως αντίστοιχων κριτηρίων ιεράρχησης αναγκών, υποχρεώσεων, ωφελιμότητας. Η απογοήτευση και η αποθάρρυνση από την φτώχεια ή την κοινωνική υποβάθμιση θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με στρατηγικές ωφέλειας, εργασίας, μάθησης, ανταλλαγής, γλωσσικής εκφραστικής ικανότητας, επιτελεστικού επικοινωνιακού λόγου, προσανατολισμού, αναγκαίας συμμόρφωσης, με ένα αξιακό πλαίσιο προσωπικής ζωής και κριτήρια διακινδύνευσης (αίσθηση της ανάγκης

συνεχούς βελτιστοποίησης των κριτηρίων πολυμερών παρεμβάσεων και προληπτική σφαιρική αντίληψη των συμφερόντων). Βλ. Cullity, G. (1995). *Moral Free Riding. Philosophy and Public Affairs*, 24, σσ. 3-34. Raz, J. (1986). *The Morality of Freedom*. Oxford University Press.

ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ. Κτίζεται η οικειότητα. Η ανάγκη για επικοινωνία είναι ουσιώδης έναντι της προβολής και της συνεχούς διεκδίκησης. Έντονη διαδραστικότητα. Η φιλία μεταξύ γυναικών ή μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι η ικανότητα να πραγματοποιούνται συνδυαστικές, αμοιβαίες ενέργειες οι οποίες εξαρτώνται από κοσμοθεωρητικές βάσεις και συνιστούν μεταμορφώσεις του χώρου και του τύπου κατά τρόπον ώστε να αναδεικνύεται η σπουδαιότητα των συναντήσεών τους και να εκμηδενίζεται η τοξικότητα των σχέσεων: η δημιουργία δικτύων υποστηρικτικής και συνεργατικής φιλίας, η προστασία της μητρότητας, η ευελιξία στην ανάγκη προσαρμογής και αντιμετώπισης ιδιαιτεροτήτων, η δημιουργία θεσμικών πλαισίων διευκόλυνσης των ανθρώπων, ιδίως των νέων, όχι όμως η διαμόρφωση ευκολόπιστων ανθρώπων που υποκύπτουν σε προκλήσεις της εποχής (λ.χ. τεχνητή μεταμόρφωση του χώρου, του σώματος, χρήση ουσιών κ.ά.). Οι «**χώροι του ενδιάμεσου**» είτε πρόκειται για την ζωή ανάμεσα σε υλικά πράγματα, είτε πρόκειται για μετάβαση από ένα περιβάλλον σε άλλο, είτε για χωροχρονικές μετατοπίσεις και αλλαγές που οφείλονται σε επιδραστικές ενέργειες, αφορούν στην συνείδηση της ανάγκης για αλλαγή και στην προετοιμασία για έγκαιρο μετεμπειρικό «άνοιγμα» σε νέες σχέσεις αναγκαίες για να ενσωματωθούν νέες δυνάμεις της ζωής, ευκαιρίες για να αντιμετωπισθούν αστοχίες, ευκαιρίες για νέες «συναντήσεις» και για να προληφθούν η συντριβή, οι ματαιώσεις, η στέρηση της ελπίδας, η γυμνή ζωή με την έννοια της «ανορεξίας της ύπαρξης» (Κατερίνα Αγγελάκη Ρουκ), της μη-εξοικείωσης με τις τρικυμίες, και της κενότητας ως αποκλεισμού και αδυναμίας να διαλεχθεί ο άνθρωπος (άνδρας-γυναίκα) και να κτίσει γέφυρες του «μέσα» με το «έξω».

The Spaces in Between is an album by English saxophonist [John Surman](#) recorded in February 2006 and released on [ECM](#) the following year.^[1]

All compositions by John Surman

1. "Moonlighter" - 6:19
2. "You Never Know" - 5:24
3. "Wayfarers All" - 5:56
4. "Now and Again" - 7:25
5. "Winter Wish" - 4:27
6. "**The Spaces in Between**" – 8:13
7. "Now See!" - 3:06
8. "Mimosa" - 4:36
9. "Hubbub" - 3:52
10. "Where Fortune Smiles" - 4:34
11. "Leaving the Harrow" - 6:48

Braidotti, R. (2014). Writing as a Nomadic Subject. *Comparative critical studies*, 11, 2-3, σσ. 163-184. Deepwell, K. (2014). 'Other' and 'Not-All', rethinking the place of the woman artist in 'Contemporary Art'. *Revista de Estudios Globales y Arte Contemporáneo: Art Global Age*. 2, 1, σσ. 191-212.
Pojman, Louis P., and Mcleod, Owen (εκδ.) (1999). *What Do We Deserve?* Oxford Univ. Press.

ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ. Αποστασιοποίηση από συνθήκες αντιπαράθεσης ή λόγω δυσφορίας απόσταση και ανάπτυξη δραστηριότητας που σημαίνει αλλαγή ενδιαφερόντων και προσωπική ευχαρίστηση. Αν και χωρίς έντονο φεμινιστικό ακτιβισμό, η εύθραυστη κοινωνικότητα οφείλεται στο γεγονός ότι η θέση των φύλων δεν είναι ούτε φυσικό ούτε κοινωνικό δεδομένο. Η ψυχική και συναισθηματική απομάκρυνση από αγαπημένα πρόσωπα ή από θέσεις εργασίας, είναι συνυφασμένη με την κινητικότητα της εποχής. Αλλά η έγκαιρη απομάκρυνση από παράγοντες αποδομητικούς της προσωπικότητας ή από παγίδες της φαινομενικής και στερεοτυπικής αυθεντικότητας, σημαίνει **ωριμότητα** για να επαναπροσδιορισθούν τα μέσα, οι στόχοι, οι λόγοι, οι προτιμήσεις, να επανορθωθούν καταστάσεις που οφείλονται στην απροσεξία και στην υστέρηση, να επανεγγραφούν στο ιστορικό συγκείμενο αξίες του παρελθόντος, να επανεξετασθούν θέσεις στο πλαίσιο νέων δεδομένων και **επανενεργοποίηση** και **αναγνώριση** της αξίας γνωστικού υλικού και εργαλείων μάθησης και ανάπτυξης (*Revisiting the Future*

Cyberfeminism on the 21st century) : η **Braidotti** σε μια επανεκτίμηση των εννοιών της παραμονής και συμμετοχής (μη αποσωματοποιημένες οντότητες, με έμφαση στην συνάντηση με άλλους ανθρώπους), σε αντιδιαστολή με τον υπερβατικό οικουμενισμό. Βλ. Braidotti, R. (2014). *Νομαδικά υποκείμενα: Ενσωματότητα και έμφυλη διαφορά στην σύγχρονη φεμινιστική θεωρία (1994)*, μετάφρ. Α. Σηφάκη & Ο. Τσιάκαλου. Αθήνα, Νήσος.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ. Μικρότερη εξάρτηση από αντικείμενα που «υποτάσσουν» την ψυχοσωματική ενέργεια στην χρήση τους και την λειτουργία τους (*self-objectification, sexual objectivation, media objects*). Μία φεμινιστική αντίληψη της αντικειμενοποίησης είναι η στροφή σε αντικείμενα ποιοτικής αναβάθμισης του εαυτού, λ.χ. ένα βιβλίο. Ο υλικός κόσμος πνευματικοποιείται-πολιτικοποιείται-ψηφιοποιείται. Βλ. Escobar, A. (2018). *Designs for the Pluriverse : Radical Interdependence, Autonomy, and the Making of Worlds*. Durham, NC: Duke University Press. Norman, Donald A., and Stephen W. Draper (1986). *User Centered System Design: New Perspectives on Human-Computer Interaction*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

ΚΟΣΜΙΣΜΟΣ-ΚΟΣΜΟΠΟΙΗΣΗ (*worlding*). Σε τι διαφοροποιεί τη σημασία της αγγλικής λέξης world η προσθήκη του επιθήματος -ing; Ο κόσμος, αυτός που έχει αναγνωρισθεί με την πολύπλοκη δομή του, αναγνωρίζεται σταδιακά ως ένα χωροχρονικό πλαίσιο μέσα στο οποίο επαναδημιουργείται με νέες διαδικασίες και μορφές συναντήσεως των ατόμων και των μερών του. Η δυνατότητα της μετάβασης σε διαφορετικά περιβάλλοντα, και η μεταφορά και η μείξη τόσο υλικών στοιχείων όσο και πνευματικών, σημασιοδοτούν την ανοικτή αλληλεπίδραση, την ποικίλη και όχι την μονοσήμαντη εκφραστικότητα και την ανάγκη να διαχειρισθούμε την εμπλοκή μας σε περιβάλλοντα όπου συμπαρουσιάζονται και σχετίζονται όντα (έμψυχα και άψυχα) συνεχώς και χωρίς όρια. Ο άνθρωπος είναι αναγκασμένος να αυτορρυθμιστεί, να αξιολογεί και να αποφασίζει σε κάθε περίπτωση τον τρόπο εμπλοκής του ή μη, συναισθανόμενος μάλλον παρά κρίνοντας με βεβαιότητα, τις προτεραιότητες στις ενέργειές του. Ο κόσμος δεν είναι τα πράγματα γύρω του, αλλά είναι μία αδιάκοπη <μετα>κίνηση οντοτήτων που

παρουσιάζουν τάσεις σύνδεσης και δίνουν την εικόνα/ελπίδα πιθανής ευεργετικής συνεισφοράς για τις ανάγκες της κοινότητας. Ο κοσμοπολιτισμός προκύπτει από την αντίληψη τού πώς ο πολιτισμός που πιστεύει καθένας συμβάλλει στην ανοικτή αυτή <μετα>κίνηση οντοτήτων όπου υποκείμενα και αντικείμενα «αναγνωρίζονται» στο μέτρο που ευνοείται η «συνάντησή» τους, η συσπείρωσή τους, η συνοικείωση, η συνεννόηση και η συνδιαλλαγή μεταξύ τους: συγκεκριμένες ενέργειες δεν προϋπάρχουν των αλληλένδετων κόσμων τους. Οι κοσμικοί υλικοί παράγοντες γίνονται εξίσου αντιληπτοί ως υλικά άμορφοι, ημιτελείς και συνεχώς εν κινήσει. Όπως ισχυρίζεται η Haraway, η επιστημονική φαντασία (*εικαστική μυθοπλασία*) είναι όρος της κοσμοποίησης, όπως και μυθολογικά σύμβολα που επαναλαμβάνονται για να επανασχεδιασθούν κάθε φορά οι συνθήκες του «συνυπάρχειν» και συνδημιουργείν, και αφορούν στην «διαμόρφωση πιθανών κόσμων και πιθανών χρόνων, υλικών-σημειωτικών κόσμων, που έχουν φύγει, είναι εδώ και που πρόκειται να έρθουν» (Haraway, όλα τα ανωτέρω σε πρόσφατες αναφορές της). Βλ. Barad, K. (2007). *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham & London: Duke University Press. Gravett, K., Taylor, C. A. and Fairchild, N. (2024). Pedagogies of Mattering: Re-Conceptualizing Relational Pedagogies in Higher Education. *Teaching in Higher Education* 29, 2, σσ. 388–403. Haraway, D. (1991). *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York, Routledge. Ong, Aihwa (2011). Worlding Cities, or the Art of Being Global. Στο A. Ong and A. Roy (εκδ.) *Worlding Cities: Asian Experiments and the Art of Being Global*, σσ. 1–26. Chichester, Blackwell. Stewart, Kathleen. (2010). Worlding Refrains. Στο *The Affect Theory Reader*, edited by Melissa Gregg and Gregory J. Seigworth, σσ. 339-354. Durham, Duke University Press.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ καλλιτεχνικά που συνδυάζονται με έντονη κινητικότητα, αναζήτηση ρόλων και οργάνωση πλαισίων συνεργασίας και δημιουργικής υπεροχής. Η μεταφεμινιστική οπτική συνδέεται με την μελέτη των αναδυομένων ταυτοτήτων (η συνεχής γνώση του εαυτού μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις), με την καλλιτεχνική πολυδιάστατη αναπαράσταση των γυναικών («κατασκευές του φύλου» με βάση τα προσωπικά και κοινωνικά ενδιαφέροντα, τις κοινωνικές, μορφωτικές και

πολιτισμικές διαφορές και τις επιδιώξεις τους με την σταδιακή ωριμότητα και το «πέραςμα» από την κοινωνική και πολιτική κριτική στην αυτοκριτική και την επιδίωξη ισχύος). Εκδηλώνεται ενδιαφέρον για τον δημόσιο διάλογο που στηρίζεται στην σύνδεση του φύλου με τις άλλες παραμέτρους της ταυτότητας (ταξική, θρησκευτική, εθνική, κ.λπ. δηλαδή την *intersectionality*). Το ενδιαφέρον για την λογοτεχνία αφορά στην κοινωνική μάθηση. Ο κυβερνο/τεχνοφεμινισμός και η φαντασίωση των επιθυμιών αφορούν στο ενδιαφέρον για την τεχνολογία και τις χρήσεις της. Σήμερα υπάρχει ενδιαφέρον για πολλές μορφές εργασίας.

Βλ. Baer, H. (2016). Redoing feminism: Digital activism, body politics, and neoliberalism. *Feminist Media Studies*, 16, 1, σσ. 17-34.
Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Cambridge, Polity Press.
Crenshaw, K. W. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43, 6, σσ. 1241-1299.
Wajcman, J. (2004). *TechnoFeminism*. Polity Press.

ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ. Μεταξύ αυταρέσκειας και αυτοεκτίμησης. Η ταυτοποίηση τους είναι το διακύβευμα. Η αυτοαντίληψη που έχει το κάθε άτομο για τον κοινωνικό του ρόλο και η αυτοπραγμάτωσή του εξαρτώνται από διϋποκειμενικές διεργασίες αναφορικά με τις ανάγκες επικοινωνίας, την διαχείριση (αποκήρυξη-υιοθέτηση) μοντέλων εξουσίας-εξάρτησης-υποταγής σε ποικίλα περιβάλλοντα (εκπαίδευσης, εργασίας, υγείας κ.ά.), τις εθελούσιες παρεμβάσεις που βασίζονται στον αυτοέλεγχο/αυτοσεβασμό, στην σημασιολόγηση των ορίων διάκρισης, εξομοίωσης, ανταλλαγής και συμπερίληψης μεταξύ του ατομικού και του κοινωνικού παράγοντα, και την κατασκευή συμβόλων με την γλώσσα, διαφήμιση, τα ΜΜΕ κ.ά. (*Critique and applications of entitlement theories*). Όλα αυτά αναπαράγονται και ενισχύονται με την σύνταξη αυτοβιογραφικών ως αντίδραση στα κοινωνικά στερεότυπα, την κουλτούρα των αναδυόμενων ταυτοτήτων (ρευστότητα των ταυτοτήτων), την συνεχή αυτοέκφραση, άλλοτε δυναμικά, άλλοτε με αυτοσαρκασμό, άλλοτε ανατρεπτικά. Στα πλαίσια αυτά η αυτονομία των γυναικών δεν είναι δεδομένη. Πάντως ο μεταφεμινισμός προκρίνει την αυτονομία και την ευθύνη των γυναικών, ως διαχείριση του προφανούς κατά περίπτωση, για την ζωή τους. Βλ. Cohen, G. A. (1995). *Self-Ownership, Freedom and Equality*. Cambridge Univ. Press.

ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΩΡΑΙΟΥ στην τέχνη. Οι γυναίκες έχουν βιώσει διαχρονικά δραματικές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές και οι εμπειρίες τους ποικίλουν. Σήμερα αναφερόμαστε στην κουλτούρα της ομορφιάς και του ωραίου και σε πρακτικές ομορφιάς σε διαφορετικά στάδια της ζωής. Ενδιαφέρουν η επίγνωση και αναγνώριση της ομορφιάς (εξωτερικής και εσωτερικής) σε διαφορετικές φάσεις της ζωής τους (νεανική και ώριμη), οι πηγές, οι συνθήκες και η υλικότητα της ομορφιάς, η αναφορά σε αρχέτυπα ή σύμβολα ομορφιάς, η καλλιέργεια της γλώσσας της ομορφιάς, τα κριτήρια αποδοχής της ομορφιάς και η εμπορευματοποίηση της ομορφιάς. Η μεταφεμινιστική κουλτούρα της ομορφιάς αφορά στην κριτική διεύρυνση και πολυσημαντικότητα της ομορφιάς σε συνδυασμό με την υγεία, τα οικολογικά προϊόντα και την σύγχρονη αντίληψη κοινωνικοποίησης του ατόμου.

Βλ. Banet-Weiser, S. (2012). Free self-esteem tools?: brand culture, gender, and the dove real beauty campaign. R. Mukherjee (εκδ.), *Commodity activism* (σσ. 39-56). New York University Press. Macia, E., Duboz, P. & Chev , D. (2015). The paradox of impossible beauty: Body changes and beauty practices in aging women. *Journal of Women and Aging*, 27, 2, σσ.174–187. Oakley, A. (2016). Interviewing women again: Power, time and the gift. *Sociology*, 50, 1, σσ. 195–213. Thompson, C. J. & Hirschman, E. C. (1995). Understanding the socialized body: A poststructuralist analysis of consumers' self-conceptions, body images, and self-care practices. *Journal of Consumer Research*, σσ. 139-153.

ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. Η συνεχής ανανέωση και μεταμόρφωση του μοντέρνου. Η μεταμορφωτική παρεμβατική ικανότητα θα πρέπει να αντέχει, να επινοεί και να εμπνέει με πράξεις συλλογικούς αγώνες που αμφισβητούν την χωροχρονική αποκλειστική κατοχή πραγμάτων και την αποκαθηλωτική λάμψη τους μέσω της διδακτικής της επαναφοράς του ίδιου θέματος με ελεύθερη, ανοικτή συζήτηση και επιχειρηματολογία με όλες τις συνδέσεις της με τον έμφυλο καταμερισμό ρόλων, τις συνεχείς παρατηρήσεις, τον ελεύθερο στοχασμό και την δημιουργική φαντασία.

Η Ewa Ziarek αναδιπλώνει τις σκέψεις της με αφορμή τα κείμενα της **Virginia Woolf** που γεννούν αισθήματα διαφυγής, απελευθέρωσης και εκφραστικής δυνατότητας για την σύλληψη νέων μορφών ζωής. Λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά αυτό αποτυπώνεται σε έργα τέχνης για την ελευθερία και την δυνατότητα «εμψύχωσης» τους (*Πυγμαλίων*). Το θέμα δεν είναι η ελευθερία της γυναίκας αλλά η γυναίκα στον ανοικτό κόσμο, η δυνατότητα συνύπαρξης σε διαφορετικά περιβάλλοντα και οι

μεταμορφώσεις. Βλ. Brush, Emma (2021). *Inhuman, All Too Human: Virginia Woolf and the Anthropocene*. *Resilience: A Journal of Environmental Humanities*, 8, 2, σσ. 69–87. Ziarek, Ewa (2012). *Feminist Aesthetics and the Politics of Modernism*. New York, Columbia Univ. Press. James, Paula (2011). *Ovid's Myth of Pygmalion on Screen*. Στο *Pursuit of the Perfect Woman*. London, Continuum.

ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ

ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ. Η υποκειμενικότητα, πέρα από το φύλο, σε ανιστορική αντίληψη της διαφορετικότητας, αφορά σε πολυδιάστατες αλληλοεπιδράσεις μεταξύ θηλυκών και αρσενικών χαρακτηριστικών τόσο στην καθημερινότητα, όσο και στην τέχνη (λογοτεχνία, ζωγραφική, θέατρο, κινηματογράφος), ποικίλες επιρροές και μετατοπίσεις των ψυχοσωματικών ενεργημάτων από την σφαίρα της σεξουαλικής διαφοράς σε πεδία ψυχαγωγίας, παραγωγής πνευματικού έργου, αμοιβαίου εμπλουτισμού των σκέψεων και των συναισθημάτων και απελευθέρωσης από εσωτερικές συγκρούσεις και ενδυνάμωσης της συμμετοχικότητας και της συνεργατικότητας. Οποσδήποτε η βάση των ενεργειών και των αποφάσεων αφορά σε μικροδομές γλώσσας-σκέψης, γλώσσας-συναισθημάτων, σε αναλογικούς συλλογισμούς και σε συμπεριληπτικά σχήματα (λ.χ. πέρα από τις διαφορές των φύλων επαναπροσδιορίζεται η υποκειμενικότητα με την συμβολή των κινήματων, όπως αυτού του φεμινιστικού κινήματος, και την αναστοχαστική ερμηνεία ποικίλων εκφάνσεών του). Η ανθρώπινη συμπεριφορά σε χωροχρονικές μακροδομές αφορά σε επιρροές, σε μετασχηματιστικές διεργασίες, σε αποδομήσεις, σε περιβάλλοντα νέων σχέσεων βασισμένων σε προφανείς συγκεντρωμένους λόγους-συμφωνίες με διακριτά αλλά συμβατά τα υποκειμενικά και αντικειμενικά στοιχεία (αποφυγή της «mob psychology», Lakatos : συνεχής «έλεγχος» των υποκειμενικών αναπαραστατικών λειτουργιών). Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο είναι δυνατόν να «δούμε» τον άλλο ως ευκαιρία να μοιρασθούμε προνομιούχες στιγμές. Αναβάθμιση εαυτού με εργασιακό προφίλ. Μεταμόρφωση εαυτού, στο πλαίσιο είτε της κριτικής των άλλων, είτε της επιδιωκόμενης προσέγγισης των άλλων, είτε της αυτοκριτικής, είτε επιρροής άλλων παραγόντων, είτε των προσδοκιών της.

Βλ. Rorty R. (1985). *Solidarity or Objectivity?* Στο *Post-Analytic Philosophy*, εκδ. John Rajchman & Cornel West (New York: Columbia

University Press. Gallagher, Kenneth T. (1984). Rorty on Objectivity, Truth, and Social Consensus. *International Philosophical Quarterly*, 24, σσ. 111–124. Hill, Greg. (1997). Solidarity, Objectivity, and the Human Form of Life: Wittgenstein vs. Rorty. *Critical Review*, 11, σσ. 555–580.

ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ. Η εκπλήρωση, οι ελπίδες του φεμινισμού για μερικότητα, αντικειμενικότητα και τοποθετημένες γνώσεις, ενεργοποιούν συζητήσεις και κώδικες σε αυτό το ισχυρό σημείο στα πεδία των πιθανών σωμάτων και σημασιών. Εδώ είναι που η επιστήμη και η λογοτεχνία της επιστημονικής φαντασίας και του φανταστικού συγκλίνουν στο ερώτημα της αντικειμενικότητας στον φεμινισμό. Η επισήμανση των διαφορών και η πίστη στην δυνατότητα δημιουργικής συσχέτισης του οικείου με το ασύνηθες συντελούν στην προσδοκώμενη συνεχή ανανέωση του περιεχομένου και των μέσων των μορφογενετικών μηχανισμών που αφορούν σε δομημένα σχήματα αυτογνωσίας και δημιουργικής παρεμβατικής-διαμεσολαβητικής γνώσης για συμπεριληπτικά περιβάλλοντα στο πλαίσιο των οποίων «συναντώνται» φυσικά και τεχνητά στοιχεία. Βλ. Jameson, F. (2005). *Archaeologies of the Future: The Desire Called Utopia and Other Science Fictions*. London, Verso. Turkle, S. (2011). *Alone together: why we expect more from technology and less from each other*. New York, Basic Books.

ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ. Εξοικείωση με την επιστήμη και την τεχνολογία. Κινήματα για την υγεία, την διατροφή και το περιβάλλον. Η αρχή της αναλογίας ισχύει στην σύνδεση των παραγόντων που συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής, στην απόδοση ευθυνών, στις δυνατότητες συμμετοχής, στην αφύπνιση για πρόνοια, πρόβλεψη και πρόγνωση. Οι δράσεις για αυτοβελτίωση (λ.χ. η yoga), η εφαρμογή δοκιμασμένων μεθόδων αυτοκάθαρσης και αυτορρύθμισης και η στάση/διάθεση/πρόθεση σε κάθε μορφή εμπλοκής. Βλ. Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *Am. Psychol.* 37, σσ. 122-147. Horney, K. (1992). *Our inner conflicts: A constructive theory neurosis*. New York, W. W. Norton.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ. Οι αντιλήψεις και προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι γυναίκες, λόγω της έμφυλης ταυτότητας έχουν σε μεγάλο μέρος εξαλειφθεί. Η ατομική επιλογή, η ευθύνη και ο αξιακός κώδικας εκφράζονται με πολλούς τρόπους. Προέχει η ερμηνεία των καταστάσεων και η παρέμβαση για μεγιστοποίηση της ωφέλειας όσο το δυνατόν περισσοτέρων (ανδρών και γυναικών). Η αντίληψη των πραγμάτων και η παρέμβαση εξαρτώνται από κριτήρια συνεχώς επαναξιολογούμενα, όταν οι κρίσεις φιλτράρονται από ηθικές αντιλήψεις, τα αισθήματα τείνουν να σταθεροποιηθούν ως γέφυρες μεταξύ αξιών και πράξεων, και οι θεμελιώδεις διαφορές αλλά και ομοιότητες συνιστούν τις αναγκαίες συνθήκες διαλόγου, αλλαγών και άσκησης ελέγχου των διαθέσεων και των προθέσεων. Το διακύβευμα είναι η πρόληψη της αδικίας, της αυταπάτης, της εξαπάτησης και της άκαιρης ή άστοχης παρέμβασης. Βλ. Worthington, E. L. (2001). *Unforgiveness, forgiveness, and reconciliation and their implications for societal interventions*. Στο R. G. Helmick & R. L. Petersen (εκδ.), *Forgiveness and reconciliation: Religion, public policy, and conflict transformation* (σσ. 161–182). Philadelphia, Templeton Foundation Press.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ. Οι εσωτερικοί καβαφικοί «Κύκλωπες», ο φόβος, η δυσπιστία, η αδυναμία διαχείρισης της γλώσσας, η έλλειψη κινήτρων, η θλίψη, αφορούν στην ιδιοσυγκρασία, στις ψυχονευρωτικές καταστάσεις του ατόμου και στην αντινομική θεώρηση των καταστάσεων χωρίς να αγωνίζεται για την επίλυση των διαφορών και να προβαίνει σε συνθετικές νοητικές διεργασίες. Η αδυναμία διαχείρισης των διαφορών συνδέεται με την διαταραγμένη κοινωνικότητα. Η τέχνη υποστηρίζει την <ανα>παραγωγή ιδεών και λόγου και την <ανα>διαμόρφωση των συνθηκών <ανα>παραγωγής δυνατών σχέσεων και δυνάμεων ικανών να παραγάγουν νέες σχέσεις, κυρίως με την μεθόδευση του αναστοχασμού και της ανταλλαγής πληροφοριών/γνώσεων: νέες σχέσεις για αξιοποίηση της ύλης, στοχευμένη κριτική, «έξυπνες» ομάδες/κοινωνίες/πόλεις κ.ά. Βλ. Broken Lines: More and No More Difference. Text and photographs by Yve Lomax, *Screen*, 1987, 28, 1.

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ. Ηθικές συγκρούσεις. Οι γυναίκες στην τέχνη (λογοτεχνία, θέατρο ζωγραφική κ.ά.) μπορεί να χαρακτηριστούν ως καλές ή κακές, όμορφες ή άσχημες, σεβαστές ή αναξιοπρεπείς. Οι κατηγορίες αυτές συνδέονται τόσο με αρχέτυπα («μάγισσα», «θεά», μητέρα κ.ά.) όσο και με τα βιώματα, τις επιθυμίες και τις φαντασιώσεις κάθε ανθρώπου, δηλαδή με στερεότυπα ωραίου, αληθινού και καλού που είναι δυνατόν να αποδομηθούν εν μέρει ή ολοκληρωτικά ή και να μην αποδομούνται. Την δεκαετία του 1920-1930, διοργανώθηκαν σωματεία γυναικών σε πολλές πόλεις. Γυναίκες δημιούργησαν συλλόγους, οι οποίοι μάχονταν για το γυναικείο κίνημα και συγκεκριμένα για να αναγνωριστεί ο ρόλος που είχαν οι γυναίκες στην κοινωνία. Ιδιαίτερο βάρος έδωσαν στην κατοχύρωση των πολιτικών δικαιωμάτων. Με τις «φωνές» των γυναικών (διεκδικήσεις, κριτική, αξιοποίηση των τεχνών για αναπαράσταση με ποικίλους τρόπους κακών βιωμάτων και επιθυμητών αλλαγών) αναδείχθηκαν στερεότυπα εκ των οποίων άλλα θα μπορούσαν να εξαλειφθούν και άλλα όχι. Τα τελευταία αφορούν κυρίως στην μητρότητα, στον βιο-αλτρουϊσμό (η συναίνεση για εθελοντική δράση σε πολλούς τομείς της κοινής ζωής), στην φροντίδα ανήμπορων συνανθρώπων κ.ά. Βλ. Gauthier, David (1986). *Morals by Agreement*. New York, Clarendon Press.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ. Εύθραυστες σχέσεις με την πληθώρα των εξωτερικών αγαθών. Απαιτείται ερμηνευτική-αξιολογική ικανότητα και βούληση για συμμετοχικότητα. ***Η μεταμόρφωση της πολιτικής, του δημόσιου, του κοινού και της παιδαγωγικής (εκπαίδευσης των ατόμων) είναι συνυφασμένη με την κοινωνικοποίηση, τον ρεαλισμό και τον πραγματισμό (πραγματικές κοινές και προσωπικές ανάγκες, και επιλογή πρακτικής και τεχνικής).*** Τα αντιληπτά κενά άμεσα αντιμετωπίζονται με την εναλλαγή ρόλων και τον εύκολο – λόγω της τεχνολογίας – μετασχηματισμό των δυνάμεων σε στοχευμένες παρεμβατικές κινήσεις (έρευνα-μάθηση-εφαρμογή), ώστε, όταν σε μορφές διαφορετικότητας υποφώσκουν συγκρούσεις, με ενσυναίσθηση να επιλέγουν, είτε άνδρες είτε γυναίκες, τα μέσα ενδυνάμωσης των σχέσεων μεταξύ ατόμων, ευρύτερων ομάδων και κοινωνιών. Βλ. Margaritou-Andrianessi, Helen (2014). *Reforming Citizenship*. Στο State

and Citizenship: New Perspectives on Old Issues. *South-East European Journal of Political Science*, vol. II, No 4, σσ. 67-80.

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑΓΕΣ, ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΙΣ, ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ, ΔΥΣΦΟΡΙΑ, ΑΠΟΧΗ, ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ, ΒΙΑ. Οι «μεταφορές» χαρακτηριστικών διαφορετικών πολιτισμών σημαίνει αποσπασματικότητα, μεγάλη ποικιλία τρόπων και συμπεριφοράς. Πάντα αναζητούνται τρόποι προσαρμογής και βελτίωσης της συμπεριφοράς που συνεχώς επηρεάζεται από διαφορετικούς παράγοντες. Η συμπλεγματική συμπεριφορά, είτε ως αμυντικές διεργασίες είτε ως εκρηκτικές αντιδράσεις περιορίζεται με την απόκτηση αυτογνωσίας, την αντίληψη των ορίων σε κάθε συναναστροφή και στην καλλιέργεια της φιλίας. Βλ. Insel, T. (2017). Digital phenotyping: technology for a new Science of behavior. *JAMA*, 318, 13, σσ.1215–6.

ΠΗΓΕΣ ΧΑΡΑΣ, ΑΓΧΟΥΣ, ΛΥΠΗΣ. Εργαλειοποίηση παραγόντων που συνδέουν την εναλλαγή συναισθημάτων με διαδοχή ποικίλων γεγονότων. Πώς «εκτίθεται» το πρόσωπο. Προέχει μάλλον η αναζήτηση μέσων παρά πηγών. Η απόκτηση δύναμης με την εργασία, την ψήφο κ.ά., η συμβολή σε εξελίξεις, η γοητεία της αναζήτησης του νέου, τα αποκτήματα (υλικά) και η ψυχική και πνευματική ευφορία, αφορούν σε διαβαθμίσεις είτε χαράς είτε λύπης, που εναλλάσσονται κατά την διεκδίκηση των ανωτέρω στον βαθμό που τα άτομα βιώνουν την άχαρη χαρά του κέρδους, ή την χαρά χωρίς χάρη, ή μοιράζονται άλλοτε χαρούμενες και άλλοτε λυπητερές στιγμές, ή **αποδομούν μία φαινομενική ευτυχία**. Μεγάλη σημασία αποκτά η σχέση μας με τα αντικείμενα (τον πραγματικό κόσμο), τις επιθυμίες που γεννά και κατ' επέκταση η επιρροή των πραγματικών συνθηκών στις σχέσεις μας με τους άλλους ανθρώπους. Βλ. Ahmed S. (2010). Killing joy: feminism and the history of happiness. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 35, 3, σσ. 571–594.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΕΣΩΝ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ «ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ» ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ – ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΠΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ. Έχουμε εικόνες στο διαδίκτυο αναπαραγωγής τρόπων σχέσεων εξοικείωσης και επιρροής σε όλους τους λαούς: ακτιβίστριες διαδηλώνουν απαιτώντας αλλαγές στο status quo των κοινωνιών και των οικονομικών πολιτικών. Οι εικόνες των μαζικών κινητοποιήσεων, των συνεντεύξεων, των διερευνητικών διεπιστημονικών προγραμμάτων δίνουν την δυνατότητα να αποκωδικοποιηθεί η ίδια η ταυτότητα των εμπλεκομένων. Πέρα από την ετεροκανονικότητα, στα υποκείμενα εγγράφονται μετά το 1990, ως κώδικας ευτυχίας, συμπληρωματικές απόψεις για τα φύλα που βασίζονται στην συνειδητοποίηση της αλήθειας ότι είναι αμφίβολη η αυτογνωσία χωρίς την «ματιά» (την γνώμη) του άλλου. Οι νέες έννοιες που κατασκευάζονται συμβάλλουν στην επανασηματοδότηση του «*εαυτού*» μέσα σε νέα περιβάλλοντα. Βλ. Caputi, J. (1991). *Sleeping with the Enemy as Pretty Woman, Part II? Journal of Popular Film and Television*, τόμ. 19, 1, σσ. 2-8.

ΠΟΛΛΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ, ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ, ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ (Cultural Exchange Programs). Πολλές εικόνες για την «περιπέτεια» του εαυτού στον ανοικτό κόσμο και αγωνία για τον μετασχηματισμό της εικόνας του ανθρώπου, του θανάτου (παρεμβάσεις για την τεχνητή παραγωγή ζωής, για την «αποθανάτιση» κ. ά).

Ο μύθος του ανδρογύνου αποτελεί κατ' εξοχήν το μύθο της χαμένης Ενότητας/Μονάδας ή μ' άλλα λόγια της αδύνατης αρμονίας αρσενικού-θηλυκού. Ο ανδρογυνος είναι το "εν-διά δυοίν", το απόλυτο παράδοξο. Όπως κάθε σύμβολο έτσι και ο ανδρογυνος εμπεριέχει αντίθετες σημασίες, αντιθετικά ζεύγη και κυρίως το ζεύγος του θηλυκού και του αρσενικού. Μπορούμε να πούμε ότι αρχετυπικά σύμβολα, όπως το Δέντρο, το Τέρας, ο Όφις, συγκεντρώνουν πάνω τους αμφίφυλες συνιστώσες, είτε εναλλάσσοντάς τες είτε συσσωρεύοντάς τες. Στον μυθολογικό λόγο, η αρχή του κόσμου βρίσκεται μέσα σε μian αρχέγονη κατάσταση ανδρογυνίας και αυτή αφορά επίσης τόσο στους θεούς όσο και στους προγόνους. Διαπιστώνεται και μία ανδρογυνία των εσχάτων,

όπου ο άνθρωπος ονειρεύεται να ξαναβρεί ό,τι έχει χάσει - ό,τι νομίζει πως έχει χάσει. Τα δύο φύλα μοιάζουν να συνυπάρχουν αρχικά, αλλά συχνότερα σε μια κατάσταση αμοιβαίας ανάμειξης λιγότερο ή περισσότερο έκδηλης. Αυτές οι μείξεις, αυτές οι επαναμφοτερίζουσες εκχύσεις χαρακτηρίζουν τόσο πολύ τις "πρωταρχικές εποχές", ώστε φαίνεται να δεσπόζουν σ' ολόκληρη την μεταγενέστερη μοίρα του κόσμου και του ανθρώπου. Στο πάνθεο της αρχαίας Αιγύπτου είναι πλούσιο σε αμφίσημες θεότητες (ο Ρα, ο Άμμων, ο Θωθ). Οι ελληνόγλωσσοι ύμνοι που απευθύνονται στην Ίσιδα καθώς και τα βιβλία που συντάχθηκαν για την αιγυπτιακή θρησκεία, όπως η περίφημη πραγματεία για τα μυστήρια, που αποδίδεται στον Ιάμβλιχο, περιέχουν τέτοιες ιδέες.

Στην Ινδία, το σημαντικότερο θεϊκό ζεύγος, Σίβα-Κάλι, εξομοιώνεται συχνά μ' ένα μοναδικό ον, ανδρόγυνο που συχνά γεννά το ζεύγος.

Η ελληνική μυθολογία προτείνει μεγάλο αριθμό από αμφίφυλες θεότητες. Η παράξενη μορφή του θεού Ερμαφροδίτου δίνει το μέτρο. Ασφαλώς ο Ερμαφρόδιτος δεν ανήκει ούτε στους αρχέγονους θεούς ούτε στους θεούς πλάστες. Ενώ παρουσιάζεται σχετικά λίγο στη λογοτεχνία, τον βλέπουμε να αναφύεται προπαντός στη γλυπτική από τον 4ο αι. π.Χ. Δεν βρίσκεται ο Ερμαφρόδιτος στην απαρχή των ανδρογυνικών αναπαραστάσεων, αντίθετα, η πρωτόγονη ιδέα της ανδρογυνίας γέννησε την αναπαράσταση του θεού. Δεν σημαίνει διόλου βέβαια ότι ο Ερμαφρόδιτος είναι η μόνη ανδρογυνική μορφή του ελληνικού πανθέου. Η Αφροδίτη, από την πλευρά της, παρουσιάζει κάποια γνωρίσματα αμφιφυλίας που παραξενεύουν. Υπάρχουν πληροφορίες πως στην Κύπρο υπήρχε η λατρεία μιας γενειοφόρου Αφροδίτης που ονομαζόταν Αφρόδιτος. Μια τέτοια λατρεία μπορεί να υπήρχε και στην Αθήνα, όμως αυτό είναι μια εικασία. Το πράγμα είναι ακόμη πιο καθαρό στην περίπτωση του Διονύσου. Αναφέρονται πολλές γραμματειακές πηγές που επικαλούνται ρητά ένα Διόνυσο "Άνδρα-[Γυναίκα]". Η ανδρογυνία είναι παρούσα μέσα στην μονοθεϊστική ιουδαιοχριστιανική παράδοση και βρίσκεται εκεί ρητά διατυπωμένη στο εσωτερικό διάγραμμα που ονομάζεται Δέντρο των Σεφировθ (τα αριστερά Σεφировθ είναι θηλυκά και τα δεξιά Σεφировθ είναι αρσενικά).

Το αρχετυπικό ζεύγος Αρσενικό-Θηλυκό αναμειγνύεται συχνά μέσα στους μύθους με άλλα θεμελιώδη ζεύγη (για παράδειγμα το ζεύγος

Καλό-Κακό) και μπορούν να υποκαθιστούν αλλά και να γεννούν μαζί τους σύνθετες μορφές. Βλ. Libis, J. (1989). *Ο μύθος του Ανδρογόνου*. Ολκός, Αθήνα.

Σήμερα οι φεμινίστριες φιλόσοφοι, όπως η Hankinson-Nelson, συχνά αμφισβητούν την ιδέα ότι οι βιολογικοί παράγοντες καθορίζουν αποκλειστικά τις έμφυλες συμπεριφορές και τα χαρακτηριστικά. Υποστηρίζουν μια πιο λεπτή κατανόηση της σύνθετης αλληλεπίδρασης μεταξύ βιολογίας, πολιτισμού και δυναμικής κοινωνικής εξουσίας. Δίνουν έμφαση στην έννοια της «εντοπισμένης γνώσης», η οποία αναγνωρίζει ότι οι ίδιες οι κοινωνικές ταυτότητες και οι προοπτικές των επιστημόνων επηρεάζουν τις ερμηνείες των δεδομένων. Το έργο της Hankinson-Nelson εκτείνεται πέρα από τη φιλοσοφία της επιστήμης, υποστηρίζοντας μια κοινωνικά υπεύθυνη επιστήμη που είναι υπόλογη σε **ποικίλα κοινά** και λαμβάνει υπόψη τις ηθικές επιπτώσεις των ερευνητικών ευρημάτων. Βλ. Nelson, Lynn Hankinson, (2017). *Biology and Feminism: A Philosophical Introduction* (Cambridge Introductions to Philosophy and Biology). Cambridge University Press.

ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ-ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ. Μακριά από στερεότυπα, από κλειστό περιβάλλον, μακριά από τους επικρατούσους θεσμοθετημένου ελέγχου, οι πολλαπλές ταυτίσεις και αποταυτίσεις προκαλούν αστάθεια και αμηχανία. Μετά το 1970 η βεβαιότητα για τις πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές, όπως διαπιστώνονται στα Συντάγματα, αντανακλάται σε ιδέες, σε έντυπα, στην τέχνη, και μετασχηματίζεται σε δύναμη, λόγο και έργα προσφοράς, δημιουργίας και καταξίωσης. Η παγκόσμια ασφάλεια ως δίκτυα αρχών, λόγων και ενεργειών προστασίας των όντων, καλλιεργείται και συνειδητοποιείται μέσα στον ίδιο τον άνθρωπο (σε άνδρες και γυναίκες) και μετά πραγματοποιείται με την τεχνολογία στα εξωτερικά δεδομένα. Βλ. Margaritou-Andrianessi, Helen (2016). «The Thinking Eye» and «The Open Sky»: Developing a Framework of an Environmental View of Security. *South-East European Journal of Political Science*, IV,1, σσ.15-26.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΤΡΟΠΟΥΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ (ΤΡΟΠΟΙ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ). Δίκτυα διαπροσωπικών σχέσεων που επηρεάζουν παράλληλα διαφορετικούς ανθρώπους και διαμορφώνουν δείκτες συγκλίσεων και αποκλίσεων. Γυναίκες και άνδρες επικοινωνούν και μοιράζονται αισθήματα, ελπίδες και σκέψεις σε blogs, στο facebook και σε άλλα διαδικτυακά μέσα. Η τεχνολογία και το διαδίκτυο δημιούργησαν περιβάλλοντα υποστηρικτικά, μορφωτικά, επιστημονικά, φιλικά, ιερά, όπου διαμορφώνονται ταυτότητες και εναλλάσσονται ρόλοι και τύποι/μοντέλα ερμηνείας και διαχείρισης προβλημάτων. Βλ. Bock, G. & James, S. (επιμ.) (1992). *Beyond Equality and Difference: Citizenship, Feminist Politics, and Female Subjectivity*. London & New York, Routledge.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ - Α-ΠΟΛΙΤΙΚΟ. Η πολιτική έκφραση εμπεριέχει στοιχεία αρνητικής κριτικής και θετικής αντιπροσφοράς που συμπεριλαμβάνει επιστημονικά στοιχεία για επιλογές με αιτιολογία. Η διάδραση (καθημερινή, επαγγελματική αλλά και θεατρική) είναι προϋπόθεση ανάδειξης προφανών κανόνων. «Ξεκλειδώνουμε» ιδεολογίες και μύθους, «ανοίγονται» πεδία διερεύνησης, εποπτείας και κριτικής, πραγματοποιείται ο αναστοχασμός με αναφορές στην πραγματικότητα (παρελθόν-παρόν), ωριμάζει και εμπλουτίζεται η γλώσσα και να οραματιζόμαστε τα καλύτερα. Κυρίως προσεγγίζουμε θεωρητικά και πρακτικά θέματα κλειδιά για την μετα-ανθρωπότητα: βλ. Freedman, Estelle (2006). *Feminism, Sexuality and Politics*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill. Matthews, Glenna (1992). *The Power of the Word. The Rise of Public Woman: Woman's Power and Woman's Place in the United States, 1630-1970*, σσ. 72-92. New York, Oxford Univ. Press.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ POPULAR ART ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ. Ακτιβισμός και συμπάθεια. Αυθόρμητα εγείρονται ερωτήματα για πράγματα που εντυπωσιάζουν, ήχοι και εκφραστικές χρωματικές επιλογές που εξυφαίνουν μία σύνθετη εμπειρία πόνου, έρωτα, ελπίδας. Ενσωμάτωση διαφορετικών χαρακτήρων. Η αγωνία για τα *cultural gaps*, για ικανοποίηση του αισθήματος δικαίου,

για την γέφυρα μεταξύ του επιθυμητού, του φαντασιακού και των πραγματικών όρων κοινής ζωής. Το αφήγημα του φεμινισμού έναντι ασθενών ή και αμφιβόλων επιχειρημάτων αντιπροτάσσει την επανεύρεση παραδειγματικών μορφών ζωής και την εμβάθυνση σ' αυτές, ώστε νέα αφηγήματα με εκλεκτικιστική μεθοδολογία ολοένα διευρόμενα και εμπλουτιζόμενα να διεγείρουν σκέψη-φαντασία-συναίσθημα για νέες δημιουργικές παρεμβάσεις και ηθική εγρήγορση. Βλ. Allison, D., Mark S. Roberts, M. & Weiss A. (1995). Introduction. *Sade and the Narrative of Transgression*. Εκδ. από David B. Allison, Mark S. Roberts and Allen S. Weiss, σσ. 1-15. Cambridge Univ. Press. Eagleton, Mary (2005). *Figuring the Woman Author in Contemporary Fiction*. Basingstoke. Palgrave Macmillan. Whelehan, Imelda (1995). *Modern Feminist Thought: From the Second Wave to "Post-Feminism"*. Edinburgh. Edinburgh Univ. Press.

Καθ. Δρ Ελένη Μαργαρίτου-Ανδριανέση